

RODIČOVSKÝ PŘÍSPĚVEK A PŘÍDAVEK NA DÍTĚ VE ŠVÉDSKU

Mgr. DANA HOBZOVÁ

Švédský model sociálního státu se vyznačuje velkou měrou intervencí státu do oblastí veřejné politiky, včetně oblastí sociálního zabezpečení, vzdělávání, bydlení a zaměstnání. Stát nejenže v těchto oblastech výrazně participuje, ale zároveň se zasazuje o koordinaci těchto jednotlivých složek veřejné politiky.

Švédský systém sociálního zabezpečení je založen na *univerzalistickém* přístupu, kdy na základní dávky sociálního zabezpečení mají nárok všichni občané s trvalým pobytem ve Švédsku, a to bez ohledu na existenci či neexistenci příjmu z výdělečné činnosti a bez ohledu na výši tohoto příjmu. Základní úroveň dávek systému sociálního zabezpečení je dále rozšířena o sociální pojištění osob výdělečně činných, u nichž se výše testovaných dávek odvíjí od výše kvalifikovaného příjmu.

Podpora rodin s nezaopatřenými dětmi je ve Švédsku realizována prostřednictvím institutů mateřské dovolené (zákonem řazené mezi typy rodičovské dovolené), rodičovské dovolené, mateřského příspěvku, rodičovského příspěvku a přídatku na dítě s jejich variantami. Zákonná úprava dané problematiky je obsažena v trojici zákonů, kterou tvoří zákon č. 584/1995 o rodičovské dovolené (*Föräldraledighetslag*), zákon č. 381/1962 o národním pojištění (*Lag om allmän försäkring*) a zákon o sociálním pojištění č. 110/2010 (*Socialförsäkringsbalk*). Správu agendy dávek sociálního zabezpečení zajišťuje Švédská agentura sociálního pojištění (*Försäkringskassan*).

RODIČOVSKÁ DOVOLENÁ (*Föräldraledighet*)

Zákon o rodičovské dovolené upravuje celkem šest základních typů rodičovské dovolené poskytované před a po porodu dítěte. S čerpáním rodičovské dovolené je pak spojeno několik typů rodičovského příspěvku. Primárním cílem rodičovské dovolené je umožnit rodiči narozeného dítěte o toto dítě pečovat, a to ve spojení s rodičovským příspěvkem pokrývajícím finanční ztrátu způsobenou nemožností rodiče v období po narození dítěte vykonávat výdělečnou činnost.

Mateřská dovolená (*Mammaledighet*)

Prvním z typů švédské rodičovské dovolené je mateřská dovolená, kterou mohou čerpat těhotné zaměstnankyně v maximální délce sedmi týdnů před předpokládaným dnem porodu a sedmi týdnů po porodu dítěte. Mateřskou dovolenou není nutno vyčerpat v celé její délce, povinné jsou pouze dva týdny čerpání před nebo po porodu dítěte. Rodičovský příspěvek lze pobírat od doby 60 dní před předpokládaným dnem porodu bez přímé návaznosti na čerpání mateřské dovolené.

Do kategorie mateřské dovolené je možno zařadit pracovní volno poskytované společně s tzv. mateřským příspěvkem (*havandeskapspenning*), který je obdobou českého vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství, na který vzniká nárok těhotné zaměstnankyni vykonávající fyzicky náročnou či rizikovou práci, v případě, že zaměstnavatel není schopen ji přeřadit na méně náročnou práci.

Plná rodičovská dovolená s nebo bez rodičovského příspěvku

(*Hel ledighet med eller utan föräldrapenning*)

Na čerpání plné rodičovské dovolené má rodič nárok do 18 měsíců věku dítěte, nezávisle na tom, zda pobírá či nepobírá rodičovský příspěvek. Do 8 let věku dítěte nebo do doby ukončení prvního roku povinné školní docházky pak může rodič čerpat plnou rodičovskou dovolenou za předpokladu, že pobírá rodičovský příspěvek v plné míře.

Částečná rodičovská dovolená s rodičovským příspěvkem

(*Delledighet med föräldrapenning*)

poskytuje rodiči nárok na zkrácení běžné pracovní doby o 75, 50, 25 a 12,5 % v závislosti na míře poskytovaného rodičovského příspěvku, který může být v daném případě vyplácen v osminové, čtvrtinové, poloviční či třetí čtvrtinové výši.

Částečná rodičovská dovolená bez rodičovského příspěvku

(*Delledighet utan föräldrapenning*)

představuje nárok rodiče na zkrácení běžné pracovní doby až na jednu čtvrtinu, a to až do osmi let věku dítěte nebo do doby ukončení prvního roku povinné školní docházky dítěte.

Pracovní dobu zredukovanou v rámci čerpání částečné rodičovské dovolené je možno si rozložit mezi jednotlivé dny v týdnu.

Rodičovská dovolená s přechodným rodičovským příspěvkem

(*Ledighet med tillfällig föräldrapenning*)

je spojena s potřebou péče o nemocné dítě, s doprovodem dítěte k lékaři či s onemocněním osoby, která o dítě jinak pečuje. Rodičovský příspěvek se v tomto případě poskytuje jako přechodný (*tillfällig föräldrapenning*). Pro vznik nároku na jeho vyplácení je obecně nutno splnit podmínku věku dítěte mezi 8 měsíci a 12 lety věku. Dávku spojenou s tímto typem rodičovské dovolené lze čerpat po dobu maximálně 120 dní v každém roce. U vážně nemocných dětí není čerpání časově omezeno.

Do kategorie rodičovské dovolené s přechodným rodičovským příspěvkem spadá rovněž i tzv. **otcovská dovolená** poskytovaná druhému rodiči v souvislosti s narozením dítěte, během níž vzniká nárok jak na čerpání pracovního volna, tak přechodného rodičovského příspěvku. Podpůrčí doba u tohoto typu rodičovské dovolené je 10 dní, které je nutno vyčerpat do 60 dní ode dne, kdy bylo narozené dítě dovezeno po porodu domů. Rodičovskou dovolenou a přechodný rodičovský příspěvek lze i v tomto případě čerpat v plné či zkrácené míře, tedy v osminové, čtvrtinové, poloviční či třičtvrtinové, čímž lze podpůrčí dobu 10 dní prodloužit na del-

ší časový úsek. Otcovská dovolená ve spojení s přechodným rodičovským příspěvkem je poskytována rovněž i osobě blízké v případě, kdy je matka dítěte osamělá.

RODIČOVSKÝ PŘÍSPĚVEK (*Föräldrapenning*)

V rámci jednotlivých typů švédské rodičovské dovolené lze čerpat rodičovský příspěvek. Primárním cílem rodičovského příspěvku je kompenzace finanční ztráty způsobené potřebou pečovat o dítě. Nárok na rodičovský příspěvek však přináleží rovněž i osobám bez příjmu. Při narození jednoho dítěte vzniká rodiči či jednomu z rodičů nárok na výplatu rodičovského příspěvku po dobu 480 dní. V případě vícečetného porodu se stanovená podpůrčí doba prodlužuje o dalších 180 dní na každé další narozené dítě.

V prvním roce života dítěte mohou oba rodiče čerpat rodičovskou dovolenou zároveň, a to po dobu 30 dní (tzv. zdvojené dny).

Délka podpůrčí doby

Z celkové sumy 480 dní, po kterou lze rodičovský příspěvek čerpat, je 390 dní vypláceno v tzv. úrovni dávek v nemoci (*sjukpenningnivån*) a následných 90 dní v tzv. minimální úrovni (*lägstannivån*). Délka podpůrčí doby u rodičovského příspěvku činí 240 dní na každého z rodičů, celkem tedy 480 dní. Čerpání 390 dní si mohou rodiče rozvrhnout dle svého uvážení, 90 dní v rámci úrovně dávek v nemoci však každý z rodičů musí čerpat osobně, jinak tyto dny propadají (u dětí narozených do roku 2016 je to 60 dní).

U dětí narozených v období od 1. ledna 2014 je nutno vyčerpat 384 dní před čtvrtými narozeninami dítěte. Zbývajících 96 dní je možno vyčerpat do doby, kdy dítě dosáhne 12 let věku. U dětí narozených před tímto datem je nutno rodičovský příspěvek vyčerpat do 8 let věku dítěte nebo do dokončení prvního roku povinné školní docházky.

Rodičovskou dovolenou není nutno čerpat souvisle, její čerpání je možno rozložit až do tří období v každém kalendářním roce. Pokud čerpané období připadá na přelom kalendářního roku, má se za to, že rodičovská dovolená byla čerpána v roce, v němž bylo její čerpání zahájeno.

Výše rodičovského příspěvku

Výše příspěvku se odvíjí od výše kvalifikovaného příjmu rodiče před narozením dítěte a způsobu čerpání rodičovského příspěvku. Příspěvek je možno čerpat v různé míře v závislosti na rozsahu vykonávané výdělečné činnosti, tj. v plné míře, pokud rodič výdělečnou činnost nevykonává vůbec, nebo jen v poměrné míře, pokud je rodič výdělečně činný jen po určité dny v týdnu nebo jen po část pracovního dne.

Obecně platí, že výše rodičovského příspěvku u výdělečně činného rodiče může v úrovni dávek v nemoci (390 dní) činit 250–952 SEK/den. Výše rodičovského příspěvku v minimální úrovni (90 dní) činí 180 SEK/den.

Výše rodičovského příspěvku v úrovni dávek v nemoci se odvozuje od výše kvalifikovaného příjmu stanovené až do výše 10násobku základu odvozeného od

tzv. cenové hladiny. Příjem převyšující tuto hranici stanovenou pro daný rok se nezapočítává. Výše příspěvku pak činí 80 % kvalifikovaného příjmu násobeného koeficientem 0,97. Maximální výše rodičovského příspěvku tak může činit 952 SEK/den.

Na rodičovský příspěvek v úrovni dávek v nemoci mají nárok výdělečně činní rodiče s minimálním příjmem 180 SEK/den po dobu přinejmenším 240 po sobě jdoucích dní před očekávaným dnem porodu. Pokud tato podmínka není splněna, jelikož rodič odpracoval méně nežli 240 dní nebo jeho příjem nedosáhl 117 590 SEK/rok, vzniká nárok na rodičovský příspěvek v tzv. základní úrovni (*grundnivån*) činící 250 SEK/den. Tato částka přináležejí rovněž rodičům bez příjmu a studujícím. Po dobu 90 dní (po vyčerpání 390 dní v úrovni dávek v nemoci) je vyplácen rodičovský příspěvek v minimální úrovni 180 SEK/den, a to bez ohledu na příjem rodiče.

Stejně jako rodičovská dovolená může být i rodičovský příspěvek čerpán částečně, díky čemuž je možné si podpůrcí dobu prodloužit.

Výše mateřského příspěvku

Zaměstnankyni vzniká nárok na čerpání mateřského příspěvku, není-li během těhotenství schopna vykonávat fyzicky náročnou či rizikovou práci a zaměstnavatel není s to ji na méně náročnou práci převést. Aby zaměstnankyni vznikl nárok na mateřský příspěvek, musí být míra práce, kterou koná, zkrácena minimálně o čtvrtinu běžné pracovní doby.

Dávku je možné čerpat v rozmezí od 60 do 11 dní před předpokládaným dnem porodu. Po zbývajících 10 dní lze čerpat rodičovský příspěvek. Výše dávky činí 80 % ročního kvalifikovaného příjmu omezeného 7,5násobkem základu odvozeného od cenové hladiny, násobených koeficientem 0,97. Mateřský příspěvek tak může činit maximálně 714 SEK/den.

Přechodný rodičovský příspěvek

Částka tohoto příspěvku je stanovena na základě kvalifikovaného příjmu do výše 7,5násobku základu odvozeného od cenové hladiny. Jelikož dočasný rodičovský příspěvek lze čerpat v různé míře (1/8, 1/4, 1/2, 3/4), stanovuje se i výše příspěvku v míře odpovídající čerpání a činí 80 % kvalifikovaného příjmu.

PŘÍDAVEK NA DÍTĚ (*Barnbidrag*)

Na přídavek na dítě má obecně nárok každý, kdo pečuje o dítě a má ve Švédsku trvalý pobyt. Tato peněžitá dávka je netestovaná a je automaticky vyplácena všem rodičům od narození dítěte až do 16 let jeho věku. U starších dětí pak vzniká nárok na čerpání rozšířeného přídavku na dítě a studentského příspěvku. Rodiny s více dětmi mají nárok na příplatek pro velké rodiny. Přídavek na dítě se poskytuje ve výši 1 050 SEK/měsíc počítáno na jedno dítě v rodině (od března roku 2018 bude dávka poskytována ve výši 1 250 SEK/měsíc).

Od 1. března roku 2014 se přídavek na dítě rozděluje mezi oba rodiče. Žije-li však s dítětem pouze jeden rodič, částka se nijak nedělí ani nekrátí. Rodiče se mohou rovněž dohodnout na tom, že dávka bude vyplácena pouze jednomu z nich.

SOCIÁLNÍ POJIŠTĚNÍ

Rozšířený přídavek na dítě a studentský příspěvek

(*Förlängt barnbidrag, studiehjälp*)

Nárok na tento přídavek vzniká od 16 let věku dítěte, a to za předpokladu, že dítě navštěvuje základní nebo speciální školu, a trvá do doby, než dítě dokončí povinnou školní docházku. Navštěvuje-li dítě střední školu, má nárok na studentský příspěvek, který je poskytován ve třech variantách (automaticky vzniká nárok na *studiebidrag*). *Studiebidrag* je vyplácen od měsíce září do měsíce června, a to až do dosažení 20 let věku nebo do doby dokončení studia. Studentský příspěvek je poskytován Komisí pro studentské příspěvky – *Centrala studiestödsnämnden*. Rozšířený přídavek a studentský příspěvek jsou poskytovány ve výši 1 050 SEK/měsíc. (Od března roku 2018 bude dávka poskytována ve výši 1 250 SEK/měsíc.)

Příplatek pro velké rodiny (*Flerbarnstillägg*)

Na příplatek pro velké rodiny vzniká nárok v případě, kdy v rodině žijí alespoň dvě děti, na něž je pobírán přídavek na dítě nebo rozšířený přídavek na dítě. Nárok na dávku trvá rovněž po dovršení věkové hranice 16 let věku dítěte, žije-li dítě s rodiči nadále v jedné domácnosti, studuje v denní formě studia, pobírá studentský příspěvek a nemá vlastní rodinu. Dávka je vyplácena maximálně do měsíce června roku, v němž dítě dosáhne 20 let věku. Příplatek pro velké rodiny je vyplácen navíc k jednotlivým přídávům na dítě (jak níže demonstruje tabulka).

Rodičovská dovolená – nárokové dny pracovního volna

	Rodič 1	Rodič 2	Výše pobírané dávky na den
Dny na úrovni dávek v nemoci, které mohou být mezi rodiči přerozděleny	105	105	250–952 SEK (v závislosti na výši kvalifikovaného příjmu)
Dny na úrovni dávek v nemoci, které nemohou být mezi rodiči přerozděleny	90	90	250–952 SEK (v závislosti na výši kvalifikovaného příjmu)
Dny na minimální úrovni, které mohou být mezi rodiči přerozděleny	45	45	180 SEK
Celkový počet dní	240	240	

Pozn.: Kurz švédské koruny dle kurzovního lístku ČNB platného k datu 29. ledna 2018: 1 SEK = 2,574 Kč.

Zdroj: *Vlastní sumarizace*

Přídavek na dítě – rodina s oběma rodiči

Počet dětí v rodině	Dávka vyplácená jednomu rodiči měsíčně	Příplatek pro velké rodiny měsíčně	Dávka celkem za měsíc
1	525 SEK	–	525 SEK
2	1 050 SEK	75 SEK	1 125 SEK
3	1 575 SEK	365 SEK	1 940 SEK
4	2 100 SEK	870 SEK	2 970 SEK

Přídavek na dítě – rodina s jedním rodičem

Počet dětí v rodině	Dávka vyplácená jednomu rodiči měsíčně	Příplatek pro velké rodiny měsíčně	Dávka celkem za měsíc
1	1 050 SEK	–	1 050 SEK
2	2 100 SEK	150 SEK	2 250 SEK
3	3 150 SEK	730 SEK	3 880 SEK
4	4 200 SEK	1 740 SEK	5 940 SEK

Pozn.: Od pátého dítěte činí výše dávky na každé další dítě 1 250 SEK za měsíc.

Zdroj: Försäkringskassan

DALŠÍ PŘÍSPĚVKY

Ve Švédsku jsou mimo výše zmíněných vypláceny rovněž i další dávky poskytující podporu osamělým rodičům nebo rodičům pečujícím o dítě s hendikepem.

ZÁVĚREM

Švédský model sociálního zabezpečení rodin s nezaopatřenými dětmi je obecně považován za účinný způsob zajištění a zvyšování životní úrovně jedné z nejvíce znevýhodněných skupin obyvatelstva, jíž rodiče pečující o nezaopatřené děti jsou. Tento systém klade důraz na zajištění rovných práv všech občanů, zajištění kvalitní životní úrovně všech dětí bez ohledu na to, v jaké vyrůstají rodině, na podporu rodin se dvěma a více dětmi a v neposlední řadě na genderovou rovnost. Tyto atributy švédského modelu systému sociálního zabezpečení se projevují zejména v jeho univerzalistickém přístupu, díky němuž je ve Švédsku zabezpečena plošná podpora rodin s nezaopatřenými dětmi, a to až do 16 let věku dítěte (v některých případech do 20 let věku), na rozdíl od České republiky, kde lze o plošné podpoře hovořit nejvíce do 4 let věku dítěte, kdy končí možnost čerpání rodičovského příspěvku. ■

Pozn.: Tam, kde je to vhodné, byla pro snadnější orientaci v pojednávané problematice použita terminologie českého systému sociálního zabezpečení.

Autorka článku je právnička a pracuje v oddělení sekretariátu ředitele pracoviště ČSSZ České Budějovice.

Literatura a použité zdroje:

- MATĚJKOVÁ, B., PALONCYOVÁ, J. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích I. 1. vydání*. Praha: VÚPSV, 2003, 246 s.
- LAMMI-TASKULA, J., BRANDTH, B., DUVANDER, A. Z., GÍSLASON, I. V., EYDAL, G. B., ROSTGAARD, T. *Parental leave, childcare and gender equality in the Nordic countries*. Copenhagen: Nordic Council of Ministers, Copenhagen, 2011, 180 s. ISBN 978-92-893-2278-2.

www.riksdagen.se
www.forsakringskassan.se
www.ssa.gov
www.lagrummet.se

www.diva-portal.org
ec.europa.eu
www.csn.se
www.norden.org

